

ACC. N.R M. 13789 : 1-13.

Landskap: Skåne

Upptecknare: Fru Agnes Nilsson, Box 108a,
Lövestad

Härad: Lövestad

Berättare:

Socken: Högestad

Berättarens yrke:

Uppteckningsår: 1954

Född år i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LWF-59
" 73.

(Pristäb. i
Ystads Aller-
måndag 14/11
1953.)

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-13.

Skriv endast på denna sida

M. 13789:1. Högestads m.
Herrstads ud.

När den nya tiden kom till bygden!

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

När den nya tiden kom till byn, ja
jag sitter ensam nu och kan därför
framkalla minnen av hur det var
omkring sekelskiftet, men det är mycket
svårt att skriva med dom. Jag försöker.

Jag är född i början av 1890-talet och
min far var ladugörd vid L. ett av
Skånes största gods. Vi bodde i ett hus
med grästensmurar och meterhöga
fönstersmygar, som för mig var en
idealisk lekplats, där jag hade hela mitt
dockskåp och till en tid också själva kunde
sitta på min pall. I ett fönster utåt
vägen hade vi lätt sätta fräluckor som
kunde slängas inifrån. Varför dessa
kom till, ska jag senare omtalा. Vår
bostad var belägen i ena ändan av ett
tämligen långt hus, den var rymlig och
befröslig med tre rum, kök, garderob
spiskammare och källare. I andra ändan
var husrummet välutrustat, stuk och mangels
bod belägna.

På mitten av huset och som var marmorsk
grann var drängarnas dagligstuga och bade,
på den var en stor olägenhet, gemensam
förfogning med oss. Vi använde den också
sällan för vi hade ju boksinträgången.

Denna drängstuga blev uppvärmt genom
att nattvakten varje morgon kom in
i vårt kök, med en korg ved och i
den öppna spisenstenen eldade i en
gammaldags s.k. sättugn som blev
så hot att det gick att steka fläsk på,
flottet kann med åt sidorna och osade
långa vägar. Det var inga teknik-
brister på den tiden, när vi skulle hämta
vattnet fick vi fört gå över landsvägen
och son uppför en röts brant hvid upp till
slottet där frunnen var belägen. Men
det var ju bara som det skulle vara, det
var ingen som tänkte annat, jag var ju
inte på gammal, så jag vet inte vad man
tänkte.

Övriga anställda hade inte på kyrkliga
bostäder, i det lilla samhället som vi kallade
byn var utom två hus som inrymde arbetar-
bostäder, en för den tiden bilsärlig och pryddig
på mindre, samt folk och präskola. Vid
andra sidan av herrgårdens låg kyrka och
prästgård.

Det var en god arbetsstam vid den
gården, fast det var krånga lastader upp-
förförades det stora hämsharvar som var
både hela, vana och vilarbäck. Det
var flera generationer av samma släkt
som arbetade där, och de söner och
döttrar som inte gick i förtiderna
spår skaffade sig ett arvmedställe
eller lände ett yrke och fick bra platser.
Det var de som stannade. En annan
kategori var de, som kommo, stannade
ett år och sedan återigen flyttade.
De som stannade, födder upp både grisar,
färs och höns, de vilaöra var alltid färdiga.
På godset var intillat 12 horningar vilken
vilka ärbet om skuln hälle varsin fullgod
dröm och vissa pojdayvorhur vid skördetid
Det var dessa drängar som skulle ha sitt
billbåll i drängstugan under mästerskapen.
Far talade ofta om att det var stor skill-
nad på dem, för det mest var det bra
unge män, men på kunde ibland hänta
att det kom orubelarent som stöder
lugnt. Det var en kväll, jag var då
liten man jag minns ändå när vi satt
vid ett bord och hade fotogenlampan
färd, att en fönsterruta krossades

av en inkastad sten, det var då maning-
en att träffa lampan, min som var där
hade vi kulgardin, så stenen fast-
nade i den. Vi hade kulgardiner
med mönster, de var så föroliga.
Sedan låt far sätta träluckor för det
förrut.

En annan kväll nägra år senare,
men, jag & min lillebror var ensam-
ma hemma, far hade rest på begrav-
ning efter en syster hörde vi klirrandet
av glas, vi blev ju helt naturligt räddas.
Det var i ett annat rum & vi vägrade inte
gå dit genast. När vi hämtat oss från
förskräckelsen & gick in i rummet så
var det en ruta krossad, antagligen med
en knytnäve för någon sten hittade vi
inte.

Alla vi barn vid gården ville gärna vara
med och förtjäma lite och voyade vid 9-
10 års ålder med att gallra betor och
sticka av fiskar, som vi hade fångat
jämt till. På den tiden hade alltid en
fullvuxen på raden med sig vid bet-
gallringen och hade då 1 kr. om dagen
medan vi barn gallrade 1 kad åt gången
och fick då 50 öre och på sikt vi ju tjän-
vind!

Ett arbete som vi barn också fick vara
med om, kallades tappra örte.

Dat var vår rågkämnor vid söddan
hade kommit med bland arbetet,
och då gick vi o skar av rågarn
på bår fir arbetet went.

träffa oss med mat, man ~~bad~~ ^{bad} jay
var lycklig när jay sen fick köra
kyr till en klädnings som jay själv
förtjänat pengar till.

Men det var inte endast plit o släp,
någon gång kunde vi ha soligt också.
Om pondag kvällarna på sommaren
påmlades ibland ungdomen vid ett
väktors som kallades hovgåra - hörnan
Då blev det dragspelsmusik o dans.

På den tiden var det fredligt på vägarna,
det kom bara en otr annan hästskjuts.

Vägat som vi ofta fick på var dragon
erna från Y. det var en oförglömlig och
stäflik syn när de kommo sidan i
sina blå uniformer med blanka knappar
och blankejolarde beslag på sälarna.

Jay minns en gång när Prins Carl var
kommen till Y. på någon plats fält -
manöver och man vannade att han
skulle komma sidan genom St.

Där hade gjorts stora förberedelser,
vid vägen genom bälta giden var uppsatt
marschaller, det var blocklädor som
var fyllda med sättvär och tjära och
uppspikade på i giden merslagna pålar.
Den kvällen och långt in på natten var

allt byns folke ut o flammade vid fackel-
skän och sändade på Blå Prinsen. En
o annan ryttare kom ridande och då
troddes vi det var bra, men vi fick vänta
förgäves, för till slut kom en kurir och
meddelade att Prins Carl tagit en
annan väg. Han tyckte kanske inte
om uppraktningen.

Mina föräldrar var ofta inbjudna på
kyrkaffe i prästgården, jag minns
en gång när jag var med, det var en
tid efter när Andrei hade gjort uppstig-
ningen i ballong till Nordpolen. Ganska
tyrkskeende E. gick fram o tillbaka på
golvet och sa: De kommer nog aldrig
tillbaka!

Vid hade bra lärare o läkarinna men då
som nu hade de det nog så otrevligt ibland.
Jag synnerligen läkarinna, när hon såg en
panting ungdorar vägrade hon inte gå
färdi, för de kastade gärna gläfford efter
henne.

När jag gick i skolan blev vi inti själva
ägare till major bok förrän vi kom till
andra klass i pmåskolan då fick vi
Katchas, Biblisk historia ocr räkne-
bok och dem skulle vi hålla inla o

vana hela skoltiden att. Kyrkobröder E. tyckte inte om broderier och virksarbeten i slöjden utan ville bara att vi skulle sticka strumpor och sy mystiga saker. Men det var ju alltid någon som tyckte det var koliigt att virka eller sy en duk också, men den gömde läraunnen undan på ekamen tills kyrkobröden hade gått, då lade hon fram den. Till ekamen hade vi det extra festligt då band vi kransar av graniis och palta i pappersblommor, som vi gjörde och använde under flera år.

Vi hämtade en krans på väggen mellan varje fönster. Vi hade alltid ekamen i början av april och då fanns sällan många levande blommor.

Under mina tidigaste barnår hade vi söndagskola som hölls av prästfröken, men på flyttade kyrkobröder E. och så blev den slut.

Valborgafton gick de tolv husmansdrängarna omkring och sjöng "Maj är välkommen." De började på kvällen när de tvättat och klätt sig. Valbert och samståmmigt toände sängen i väckvallen. De hade ju också övat flera veckor innan.

Gåvorna bestod av prylar
hade nägra pojkar med som var en stor
korg, om den blev full med ägg Rännar
jag inte till min antagligen blir den
det, fy följande dag, 1 maj alltså, var
fredag och en stor festdag på ägg i alla
former, kokta o stekta, franskakor samt
äggfödlyx och kaffegök. Festerna hölls
på husmannställetna. På dem brukade
det också hållas något som kallades
torsdag (torrda) Det var när husbond-
folket skulle bort på kalas, då gick det
med till nägrännsande gårdar där det
fanns umdom att samlas. Sen blev
det fest på kaffe o kakor och så fanns
det alltid möyon som hade dragit in
på dansadet det och var hur frolikt
som hälst, det kunde mina skol-
kamrater intyga, i vars hem festen hade
gått av stafers.

En annan fest som kallas faslagsbal
hölls faslagslördag då umdomen samlas
till dans, det var också på husmanns-
gårdarna som skiftade de störst då
påmmare prylar och köpte tillbehör
till festen.

Men också husmannens barnen funderade

ett år på att ställa till ~~med~~ fastlags-
bal, när de kom till skolan på mån-
dagsmorgonen var de rosa allihop,
de skröt över hur roligt de hadde haft,
de hade dansat på de blå sängta, vanligen
de hällede kalit vallen före huvudet,
därav kom fruheten. Ti andra blev
visst gröna av arvund minn blåa lovade
att få bli med nästa år.

Jag nästa året kom, och fastlagslördagen
också, jag frågade mina föräldrar om
jag fick vara med, men de tyckte
jag skulle fråga läkaren först, han
tyckte inte det passade, utan ansåg
det mera passande att vi gick i kyrkan
istället, ja sen blev det slut med den
festen.

Jag minns att det var högtid på
gården, då blev magasinet som ännu
var tom klätt med grönt, och på
dukades det ett långt kaffebord ut
i parken där kvinnor o barn blev
byttra på kaffe o bullar. Människor
fick ej kaffe de fingo bara bråvvvin.
Jag minns att far stod på magasins-
trappan med ett glas i en handen
och ett stort glas i andra och så

gick karlarna fram i så många
omgångar tills de kände sig möjda.
Sen dansades det på magasinet tills
det blev ett upphåll och det delades ut
en stor fjölk kantenoms-skiva bröd
och ett västan lika stort stycke ost
till alla både stora o små. Det var
västan inga som hade tid att äta, utan
gudsägåvorna knöts in i huvud och
näslukar och togs med hem. För
förfatens släckande stod det ett stort
kar med hornbyggt öl vid magasins-
träppan. Det var enkelt, men folket
satte mest värde på att få dansa och
ha sig några finnar. Dansen
fortsatte också tills polen gick upp.

Jag minns julfesterna i skolan
som bekostades av bokskapet. Det
var dukade trälämbord i skolsalen
ett för pojkar och ett för flickor.
Vid varje kaffekopp var lagd ett par
bullar och några andra kakor en liten jul-
kridning och en liten byggnad ungefärlig
till ett förkläde åt flickorna och en
halsduk till varje pojke. När kaffet
var dricket kom borden undan och
på blix det lekar och dans som pågick

en stund därifter blev vi serverade
risgrynsgröt och mjölk, ja och en var
det valiga slut.

Ja, det var många anledningar till
fester, jag minns när sommaren hade
varvat sig, de hade kanske inte så mye-
bit stortid på den tiden, jag vet det
inte, men att de tog upp sota i flera
dagar minns jag, förfå på eftermiddagen
den sista dagen blev det fest med
spel o dans uti på gården vid
sommar.

Till gården hörde också häckta ängs-
markar där man inte kunde komma
med häst. Vid slätten fick gården
husmansdrägar o pigor så kallat
beting så de fick arbetet på viss tid,
där var de fria, och på beroende
slättengill.

Annars var det slättermaskiner
självarläggare och självbindare,
endast rågen brögs och loggs upp fö-
hand. Hiss var installerad på logen
och i postallat kördes fodret med
vagn på fodrvorot.

Jag minns också vandringsfolket, jag
var ju bara liten på jag var inte mannet

men det sades att hon varit en fin
fjäder, hon kom ofta till mitt hem, hon
var alltid en hovz på armen och käpp
i handen. Varför det jag inte men hon
kallades för Dappan. I krogen fick hon
mat och vitt på gärna ha en snaps med
för hon hade alltid ont i magen, snaps
fick hon pållan men far gav hennu
pengar. Hon var alltid klädd i en lång
kjol som släpade på marken, en gång
mår hon gick urför trappan, tyckte jag
väl att det gick för sakta för jag skulle
ocka å gå mer på jag råkade framha lik
frå kjolkanten, men då bliv hon arg
och hotade med käppan.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

En annan vandringsman som
kom o gick talade om att han hade
en fastmø som hette Julia och glor-
don han hade dåliga ländor skulle
han gå till ett närläget gods där
det fanns en mansele som bru-
kade bygga vridet åt horom.

Vi bodde vid en landsväg där far
man ju alltid se mycket. Här
ofta man fick se, mår bönderna
hästar kom hämta hem från

dels mörklägna samhället T. eller
 staden Y. där husborden blivit över-
 förfiskad. När det sedan led mot
 kråll var det ju intet annat för handels-
 männen att göra än att spärra för
 nästarna länga upp fyllibultarna
 i väggen o höra dem utanför staden
 där de band törmmarna i sätet och
 medan husborden låg kaktäng
 i väggen på lite halm travade hans
 börgna hästar själva hem. Det var nog
 inte vidare farligt för familjen, när
 de som skulle länga honom av igen.
 Men det var den tiden, när det var
 fredligt på vägarna, sedan gör ja
 inte för sin munvara, som väl är.
 Ja detta var ju många barnoms-
 minnen från slutet av miljötalst
 och tre är in i mitt hundratakt.
 Det var nog inte så lätt för en arbets-
 ledare, han fick ju lyda order från
 bögen och och man har väl alltid
 hört att det inte är gott för den som
 skall sitta mellan. A. P. D.

FOLKLIVSARKIVET
 Institutionen för folklivsforsk-
 ning vid Lunds universitet

Fru Agnes Nilsson Bot 108a Lövestad